

Praktijkproef Afwegingskader Omgevingsvisie SDG's

Analytisch verslag 3^e sessie – 10 juli '19

Omgevingsvisie en de SDG's: op zoek naar detail en operationalisering SDG's

In de eerste twee werksessies hebben we met de deelnemers concrete gemeentelijke vraagstukken op verschillende manieren verbonden aan de 17 duurzame ontwikkelingsdoelen (SDG's). Dit bleek een helder maar globaal beeld te geven van de effecten van bestaande en toekomstige ingrepen in de leefomgeving. Het liet ook zien dat een politiek-bestuurlijke of een maatschappelijke opgave moeilijk gevangen kan worden onder één SDG. In het gelaagde werkterrein van de overheid ontcom je er niet aan dat een beslissing of actie op verschillende plaatsen landt in de samenleving. Een simpele indeling in People-Planet- Profit (of beter Prosperity) volstaat dan ook niet bij de afweging van visies, opties en oplossingsrichtingen. Er ontbreekt daarvoor nog het inzicht in de mate van synergie van een ingreep of de afwenteling van de effecten.

Subdoelen

SDG's kunnen dat inzicht leveren. De 17 SDG's geven een eerste duiding van de diversiteit van de effecten van het ene veld op het andere. Maar om de precieze aard van het samenspel tussen de verschillende SDG's op de verschillende lagen te doorgronden is meer nodig. Daarom hebben de ontwerpers van het SDG-stelsel een laag dieper gekeken en een set van 169 subdoelen toegevoegd, die in meer detail de te realiseren effecten in kaart brengen.

Tijdens de derde werksessie hebben de deelnemers ingezoomd op die subdoelen. Omdat niet alle subdoelen direct betrekking hebben op de fysieke leefomgeving is eerst een schifting gemaakt. Circa 50 subdoelen hebben, direct of indirect, invloed op de leefomgeving of zijn daar mede van afhankelijk. Daarnaast is er een aantal subdoelen, die te maken hebben met de governance en de legitimering van bepaalde ingrepen. De vraag tijdens deze werksessie was op welke wijze zo'n benadering op subdoelniveau extra inzicht geeft in de keuzes die gemaakt (moeten) worden.

Hoeken van het speelveld

Een eerste vingeroefening was het relateren van de relevante subdoelen aan de Nationale Omgevingsvisie (NOVI). Daarin heeft de nationale overheid vier integrale prioriteiten als de hoeken van het speelveld gekozen: 'Ruimte maken voor klimaatadaptatie en energietransitie'; 'Duurzaam economisch groeipotentieel'; 'Sterke en gezonde steden en regio's'; en 'Toekomstbestendige ontwikkeling van het landelijk gebied'. De belangrijkste conclusie van de deelnemers was dat de subdoelen die de sociale aspecten dekken, niet goed te plaatsen waren in dit speelveld. Dit verrast niet, want ook in eerdere analyses en debatten over de NOVI is op dit tekort gewezen.

Bij de tweede zoektocht vormde de vertrouwde indeling People-Planet-Profit de drie hoeken van het speelveld. Toekennen van de subdoelen aan deze drie aspecten van duurzaamheid leverde aanvankelijk weinig verrassingen op, behalve dat subdoelen, die gecategoriseerd waren bij een SDG dat op het eerste oog bij een van de drie P's hoort, geplaatst worden in een van de andere P's.

Meekoppelen en afwentelen

Het idee dat Planet, People en Profit afzonderlijke elementen zijn waartussen gekozen dient te worden, verdween in deze exercitie. Vanaf het moment dat de groep de subdoelen ging neerleggen in de figuur mét de overlaps kreeg de discussie een ander verloop en werd steeds duidelijker dat juist heel veel subdoelen op een of meer snijvlakken tussen de drie P's zitten. Dit raakte aan de ervaring van de deelnemers in de gemeentelijke praktijk. Het leek hen dan ook een hele nuttige exercitie om met de collega's en de bestuurders over samenhangen tussen de verschillende beleidsvelden te praten.

Het zijn juist de subdoelen die passen bij de overlappen tussen twee P's – draagbaar (bearable), houdbaar (viable) en rechtvaardig (equitable) – die zicht bieden op de operationalisering van de SDG's. Daar zijn immers de risico's van afwenteling en de kansen op meekoppeling te vinden. Het maakt de zoektocht naar die ingrepen die op meerdere P's voor versterking kunnen zorgen en het identificeren welke ingrepen waar versterking van één P ten koste gaat van andere P's tot een aantrekkelijk ordeningsprincipe.

Deze ordening kan vervolgens helpen om bij maatschappelijke en bestuurlijke opgaven de keuze van oplossingsrichtingen mede te bepalen op de aard van de onderlinge relaties en de relatieve effecten. Hoe dit precies in zijn werk gaat is onderdeel van een volgende stap, waarin de deelnemers dit op concrete vraagstukken los gaan laten.

Proces

Als tweede zoektocht zochten de deelnemers naar de relatie tussen de maatschappelijke opgave – feitelijk zijn dat de SDG's – en de politiek-bestuurlijke opgave, veelal geformuleerd in de vorm van coalitieakkoorden, thematische visies, beleidsnota's, programma's en plannen. Het idee is dat het onvoldoende is om de SDG's (doelen en subdoelen) achteraf op het desbetreffende beleid of programma te leggen. Het dient enerzijds als basis voor de formulering, doordat vooraf gezocht wordt naar meekoppelingen en het vermijden van afwenteling, en anderzijds als toetssteen om te zien of de gekozen richting ook wel leidt tot het beoogde resultaat.

De komende tijd zal gewerkt worden aan integratie van inhoud en proces, om zo de cruciale keuzemomenten en afwegingsindicatoren in beeld te krijgen.